

'Stay calm and blijf opletten'

Een onderzoek naar Engels taalgebruik in Nederlandse tijdschriften

Suzanne van den Berg

3857441

MA Neerlandistiek

Begeleider: Sterre Leufkens

Tweede lezer: Jolien Scholten

Universiteit Utrecht

Cursuscode TLMV16107, 20 ECTS

Blok 4, 2016-2017

Datum: 18 juni 2017

Samenvatting

Het Engels lijkt steeds vaker op te duiken: in het onderwijs, het bedrijfsleven, de reclamewereld en in ons dagelijks taalgebruik. Hoewel advertenties en reclames al regelmatig als bron van onderzoek dienden, is er nog niet veel bekend over het gebruik van Engels in andere soorten geschreven teksten. Tijdschriften voor een oudere doelgroep vormen een interessant corpus voor dit onderzoek, omdat ouderen niet snel nieuwe taalvormen aannemen en zij ook het gebruik van Engels in het algemeen negatief beoordelen (Gerritsen, Korzilius, Van Meurs & Gijbers, 1999; Edwards, 2016). Het Engelse taalgebruik dat voorkomt in deze tijdschriften geeft mogelijk inzicht in welke Engelse taalvormen geïntegreerd zijn, en daarmee in de mate van eventuele taalverandering van het Nederlands.

In dit onderzoek is bekeken wat voor soort Engels taalgebruik er voorkomt in de tijdschriften *De Kampioen* en *Plus Magazine* en met welke redenen het Engels wordt ingezet. Van elk tijdschrift is een editie uit 2017 en een oudere editie uit 1991 geanalyseerd. De Engelse items zijn beoordeeld op vijf dimensies van het *codeswitching-borrowing continuum* van Matras (2009), om zo te onderzoeken of de Engelse items onder ontlening of onder codewisseling vallen. Daarnaast is bekeken of Engelse items een Nederlands equivalent hebben, om zo te onderzoeken met welke redenen het Engels wordt ingezet.

Uit het onderzoek blijkt dat er zowel in 1991 als in 2017 vooral sprake is van ontlening. In de tijdschriften van 2017 komen wel meer Engelse items voor die meer codewisselingskenmerken hebben. Het aantal codewisselingen neemt toe over de jaren, al blijven de aantallen laag. Zowel in 1991 als in 2017 komen er vooral noodzakelijke ontleningen voor in de tijdschriften, die worden ingezet om gaten in de Nederlandse taal op te vangen. De niet-noodzakelijke ontleningen in de tijdschriften worden soms ingezet om een stilistisch effect te creëren, maar voornamelijk omdat ze de standaarduitdrukking zijn geworden of net zo gebruikelijk zijn als het Nederlandse equivalent. Redenen waarom het Engels in deze situaties de voorkeur krijgt, is omdat ze korter zijn, preciezer informatie geven of juist in meerdere contexten of samenstellingen kunnen voorkomen.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1 Inleiding	4
2 Theoretisch kader	6
2.1 De status van het Engels	6
2.2 Taalcontact en taalverandering.....	7
2.2.1 Ontlening.....	8
2.2.2 Codewisseling.....	9
2.2.3 Onderscheid tussen ontlening en codewisseling.....	10
2.3 Hoofdvraag en deelvragen	13
3 Methode	14
3.1 Corpus	14
3.2 Procedure.....	14
3.3 Analyse.....	15
4 Resultaten	18
4.1 Aantal items	18
4.2 Het codeswitching-borrowing continuüm	18
4.3 Nederlandse equivalenten	20
5 Discussie	23
6 Conclusie	28
Literatuur	29
Bijlagen	31
Bijlage 1 – Tijdschriftartikelen.....	31
Bijlage 2 – Resultaten.....	34

1 Inleiding

In het NOS-journaal van 28 maart 2017 wordt aandacht geschonken aan het 40-jarige jubileum van het jongerentijdschrift de Hitkrant. In dit nieuwsitem komt naar voren hoe het tijdschrift in de loop van de jaren is veranderd, waarbij ook het huidige taalgebruik wordt benadrukt:

Sinds enkele jaren is de Hitkrant meer een lifestylemagazine voor jonge meiden. Met een eigen taal: 'Oh oh, Bella is not so nice geweest! De beauty datete met niemand minder dan Tyler Posey, maar she wasn't loyal...' Nogmaals: tijden veranderen. (NOS, 2017, 23:02)

Jongeren pikken Engelse woorden op uit films, popmuziek en videoclip, wat invloed heeft op hun taalgebruik (Van der Sijs, 1996). Jongerentijdschriften zoals de Hitkrant spelen hierop in, maar ook in andere domeinen lijkt het Engels op te duiken: in het onderwijs, het bedrijfsleven, de reclamewereld en in ons dagelijks taalgebruik.

De afgelopen jaren is er steeds meer onderzoek gedaan naar het gebruik van het Engels in Nederland, waarbij vooral reclames en advertenties een belangrijke bron van onderzoek vormden. Gerritsen (1996) verzamelde 648 advertenties uit verschillende Nederlandse kranten en tijdschriften en concludeerde dat 19% van de advertenties geheel of gedeeltelijk in het Engels was. In 2007 herhaalden Gerritsen et al. (2007) het onderzoek, met als resultaat een flinke toename: van de productadvertenties was nu 64% geheel of gedeeltelijk in het Engels. Bovendien blijkt uit het onderzoek van Gerritsen (1996) een verschil in leeftijd wat betreft de attitude tegenover het Engels in het algemeen. Bij de oudere onderzoeksgroep, met een gemiddelde leeftijd van 54 jaar, werd een negatieve attitude tegenover het Engels gevonden. Daarentegen werd het Engels veel positiever beoordeeld door de onderzoeksgroep met een gemiddelde leeftijd van 22 jaar (Gerritsen, 1996).

Hoewel er veel onderzoek is gedaan naar het gebruik van Engels in reclames en advertenties, is er niet veel bekend over het gebruik van Engels in Nederlandse mediateksten. Van der Sijs (1996, p. 64) voerde een steekproef uit om te onderzoeken hoeveel leenwoorden er in het Nederlands voorkomen. Hiervoor gebruikte ze de eerste vier pagina's van het NRC Handelsblad van 7 april 1994. Uit de steekproef blijkt dat 30,7% van de woorden een leenwoord is (Van der Sijs, 1996). Van de leenwoorden is 82% afkomstig uit Romaanse talen, zoals het Latijn, het Frans, het Italiaans en het Spaans. Het gaat hierbij om woorden zoals *centrum*, *rapport* en *collega*. Slechts 7,4% van de gevonden leenwoorden is afkomstig uit het Engels (Van der Sijs, 1996). Hoewel het volgens Van der Sijs (1996) lastig is om een onderscheid te maken tussen vreemde en ingeburgerde leenwoorden, concludeert ze dat de meeste leenwoorden ingeburgerd

zijn. De 25 leenwoorden die als vreemd worden bestempeld, komen voornamelijk uit het Engels. Omdat de invloed van het Engels het meest recent is, zijn deze leenwoorden nog het minst aangepast aan de Nederlandse taal. Van der Sijs (1996) noemt hier woorden zoals *holocaust*, *intake* en *shoppen*.

Naast Engelse leenwoorden komt er ook codewisseling voor in Nederlandse geprinte media (Edwards, 2016). Zo kreeg journalist Sjoerd de Jong van verschillende lezers te horen dat hij te veel onnodig Engels gebruikte, waar hij in het artikel 'Te veel Engelse woorden in de krant? Point taken!' op terugkomt. In de desbetreffende column sprak De Jong (2010) onder andere over *alerts*, *grungerocker*, *low culture*, *no pun intended*, *close up*, *show business*, *copy cat gedrag* en *out of character*. Naar aanleiding van de klachten van lezers voerde De Jong (2010) een kleine steekproef uit, waarbij hij het NRC Handelsblad van 16 oktober 2010 doorzocht op Engelse woorden en uitdrukkingen. De Engelse woorden die hij vond waren meestal titels van boeken, films en exposities. Verder vond hij leenwoorden en uitdrukkingen, zoals *peer review* en *gentlemen's agreement* (De Jong, 2010). Daarnaast maken volgens De Jong (2010) vooral columnisten gebruik van het Engels, waaronder de woorden *coming-out* en *gut feelings*.

Hoewel uit eerder onderzoek blijkt dat het Engels in advertenties is toegenomen in de loop van de tijd, is niet bekend hoe dit zit met andere soorten geschreven teksten. Daarnaast is er niet veel onderzoek gedaan naar het Engels taalgebruik in geschreven teksten, en ligt de focus bij onderzoek naar codewisseling op gesproken taal (Buell, 2004). Om deze redenen is het interessant om het Engels taalgebruik in Nederlandse teksten te onderzoeken.

Tijdschriften voor een oudere doelgroep vormen hierbij een interessant corpus voor dit onderzoek. Aangezien ouderen niet snel nieuwe taalvormen aannemen en zij ook het gebruik van Engels in het algemeen negatief beoordelen (Gerritsen, Korzilius, Van Meurs & Gijbers, 1999; Edwards, 2016), zal er naar verwachting niet veel Engels taalgebruik voorkomen in tijdschriften voor een oudere doelgroep. Het Engelse taalgebruik dat wel voorkomt in deze tijdschriften geeft mogelijk inzicht in welke Engelse taalvormen geïntegreerd zijn, en daarmee in de mate van eventuele taalverandering van het Nederlands.

In het volgende hoofdstuk wordt een uiteenzetting gegeven van literatuur over de status van het Engels in Nederland en verschillende vormen van taalverandering ten gevolge van taalcontact. Vervolgens worden de hoofd- en deelvragen van dit onderzoek geïntroduceerd. In hoofdstuk drie komt de onderzoeksmethode aan bod. De resultaten van het onderzoek zijn te vinden in hoofdstuk vier. Hoofdstuk vijf behandelt de discussie, waarin de resultaten geïnterpreteerd worden. Ten slotte wordt er een samenvattende conclusie gegeven in hoofdstuk zes.

2 Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de status van het Engels in Nederland en op welke manieren het Engels kan voorkomen in de Nederlandse taal: als ontleening of als codewisseling. De kenmerken van codewisseling en ontleening komen aan bod, en vervolgens wordt besproken wat het onderscheid is tussen deze twee fenomenen.

2.1 De status van het Engels

Het gebruik van het Engels is in de twintigste eeuw wereldwijd sterk toegenomen. Dit was vooral het geval na de Tweede Wereldoorlog, toen de invloed van de Verenigde Staten toenam en de Amerikaanse cultuur als voorbeeld ging dienen (Van der Sijs, 1996). Het Engels werd wereldwijd de voertaal in de industrie en de wetenschap, de lingua franca van internationale organisaties en in veel landen een verplicht schoolvak (Van der Sijs, 1996). De status van het Engels wordt vaak beschreven aan de hand van het *Kachruvian Three Circles*-model van Kachru (in Edwards, 2016). Dit model beschrijft drie cirkels, waarbij de binnenste cirkel bestaat uit landen waar het Engels als moedertaal wordt gesproken, zoals de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Australië (Edwards, 2016). Tot de buitenste cirkel behoren de voormalige koloniën van deze landen, zoals India, Nigeria en Singapore. In deze landen wordt het Engels als tweede taal gebruikt naast de moedertaal en heeft het Engels vaak officiële functies, bijvoorbeeld bij de overheid en in het onderwijs (Edwards, 2016). De derde cirkel wordt de uitbreidende cirkel genoemd. In deze landen, zoals Brazilië, Japan en Frankrijk, heeft het Engels geen officiële status en wordt het geleerd als vreemde taal (Edwards, 2016). Men komt in deze landen onder andere met het Engels in aanraking via het onderwijs, het internet en popmuziek. In tegenstelling tot de buitenste cirkel wordt in de uitbreidende cirkel het Engels vooral gebruikt voor internationale communicatie (Edwards, 2016).

Het is de vraag of het Engels in Nederland behoort tot de buitenste cirkel of tot de uitbreidende cirkel van het *Three Circles*-model. Omdat Nederland geen kolonie is geweest van een Engelstalig land, wordt het Engels in Nederland vaak gerekend tot de uitbreidende cirkel (Edwards, 2016). Ondanks dat het Engels geen officiële taal is in Nederland, zijn er wel kenmerken die passen bij de buitenste cirkel. Zo is het de enige taal die als verplicht vak wordt gegeven in het lager onderwijs en in alle lagen van het middelbaar onderwijs (Gerritsen, Van Meurs, Planken & Korzilius, 2016). Daarnaast wordt het Engels gebruikt in verschillende domeinen in Nederland, zoals in het hoger onderwijs, de wetenschap, de bedrijfswereld en in reclames en entertainment (Gerritsen et al., 2016). Desondanks wordt het Engels altijd naast het Nederlands gebruikt en dient het Nederlands als voertaal in communicatie van de overheid en via kranten en omroepen (Gerritsen et al., 2016).

Hoewel het Engels in Nederland vaker tot de uitbreidende cirkel wordt gerekend, hebben Nederlanders over het algemeen een zeer goede beheersing van het Engels (Gerritsen et al., 2016). In 2016 stond Nederland op de eerste plaats van de *EF English Proficiency Index*, een rangschikking van 72 landen gebaseerd op het Engelse taalniveau van de volwassen inwoners (EF EPI, 2016). Omdat het Engels in veel verschillende domeinen in Nederland gebruikt wordt, bereikt de Engelse taal vrijwel iedereen (Van der Sijs, 1996). Zo komen Nederlanders niet alleen in aanraking met het Engels via toerisme of het onderwijs, maar ook door verschillende media zoals radio, televisie en tijdschriften. In deze zin verschilt het Engels van het Frans als brontaal; waar het Frans voornamelijk door de hogere kringen werd gesproken, kan het Engels zich sneller via grotere groepen verspreiden (Van der Sijs, 1996).

2.2 Taalcontact en taalverandering

Wanneer sprekers van verschillende talen met elkaar in contact komen, kunnen zij uit elkaars taal gaan ontlenen. Volgens Holmes (1992) kan een nieuwe taalvorm eerst gebruikt worden naast de al bestaande vorm en is er sprake van taalverandering zodra de nieuwe vorm zich gaat verspreiden naar verschillende sociale groepen. De oude taalvorm verdwijnt als de verspreiding slaagt, maar het kan ook zijn dat de verspreiding stopt zonder alle sociale groepen te bereiken (Holmes, 1992). Bij de verspreiding van nieuwe taalvormen is een belangrijke rol weggelegd voor de mensen die een centrale plaats innemen in de samenleving (Holmes, 1992). Myers-Scotton (2006) noemt hen ook wel de *adopters*: ze staan open voor nieuwe taalvormen en hebben contacten in meerdere sociale groepen. De *innovators* zijn degenen die een nieuwe ontlening introduceren. Vaak zijn dit tweetalige sprekers, aangezien het proces van ontlening enige vorm van tweetaligheid veronderstelt (Myers-Scotton, 2006, Van der Sijs, 1996). De *adopters* hoeven daarentegen niet tweetalig te zijn; ook mensen met een beperkte kennis van de brontaal kunnen ontleningen gebruiken. De hoeveelheid ontleningen neemt echter wel toe zodra een groot deel van de samenleving tweetalig is (Myers-Scotton, 2006).

Bij het gebruiken van nieuwe taalvormen lopen jongeren voorop. Volgens Holmes (1992) zijn zij degenen die eerder nieuwe taalvormen aannemen, zoals *slang*-taalgebruik. Door het gebruik van *slang* tonen jongeren hun identiteit en laten ze zien dat ze tot een bepaalde groep of generatie behoren (Holmes, 1992). Ook bij *slang*-taalgebruik komt het Engels regelmatig voor, zoals de woorden *cool*, *nice*, *chill* en *relaxed*. In tegenstelling tot jongeren maken oudere sprekers meer gebruik van oudere taalvormen uit hun jeugd en de standaardtaal (Holmes, 1992). Zo blijkt dat ouderen scheldwoorden gebruiken van vroeger die nu niet meer als grof worden beschouwd, zoals *etterbak*, *tuthola* en *verdorie* (Sampers, 2013). Jongeren gebruiken daarentegen bepaalde scheldwoorden die significant minder gebruikt worden door ouderen, zoals *bitch* en *fuck* (Sampers, 2013). Het blijkt dan ook dat *slang*-taalgebruik vermindert zodra

een spreker ouder wordt. Dit is bijvoorbeeld het geval met scheldwoorden zoals *shit* of *fuck*; sprekers kennen de woorden vaak wel, maar de mate waarin ze gebruikt worden neemt af (Holmes, 1992).

Zowel ontlening als codewisseling zijn het gevolg van taalcontact en beide fenomenen kunnen leiden tot taalverandering. Een onderscheid tussen ontlening en codewisseling is lastig te maken, omdat de definities overlappen. Om deze reden zullen beide begrippen apart gedefinieerd worden in sectie 2.2.1 en 2.2.2. Vervolgens wordt in sectie 2.2.3 het *codeswitching-borrowing continuüm* van Matras (2009) geïntroduceerd, waarmee bepaald kan worden of een woord onder het fenomeen codewisseling of ontlening valt.

2.2.1 Ontlening

Wanneer een taal de woordenschat uitbreidt door te lenen uit een andere taal, wordt er gesproken van ontlening (Matras, 2009; Myers-Scotton, 2006). Van der Sijs (1996) maakt een onderscheid tussen drie soorten ontleningen: betekenisontleningen, vertalende ontleningen en leenwoorden. Bij een betekenisontlening krijgt een al bestaand Nederlands woord een extra betekenis vanuit een andere taal, bijvoorbeeld het woord *familie* dat door de invloed van het Engels nu ook 'gezin' kan betekenen (Van der Sijs, 1996). Bij een vertalende ontlening wordt een woord uit de andere taal vertaald in de eigen taal, waarbij de betekenis wordt overgenomen. Een voorbeeld is het woord *grootvader*, dat een vertaling is van het Franse woord *grand-père* (Van der Sijs, 1996). Bij een vertalende ontlening kan het gaan om een precieze vertaling of een vrije vertaling (Van der Sijs, 1996). Een leenwoord wordt direct overgenomen uit een andere taal zonder aanpassing. In dit geval blijven de klank en de betekenis hetzelfde, zoals het woord *cocktail* dat ontleend is aan het Engels.

Bij een ontlening doorgaan leenwoorden verschillende stadia, die uiteindelijk kunnen leiden tot taalverandering (Van der Sijs, 1996; Holmes 1992). In het eerste stadium wordt een woord uit een andere taal door een kleine groep mensen gebruikt (Van der Sijs, 1996). Zodra het woord door meer groepen mensen gebruikt wordt, bevindt het woord zich in het tweede stadium van ontlening. Er kan dan gesproken worden van een leenwoord, hoewel dit nog wel herkenbaar is als een vreemd woord dat meestal afwijkt van het Nederlands in klank of spelling (Van der Sijs, 1996). Een leenwoord in het derde stadium wordt veelvuldig gebruikt en kan aangepast worden aan het Nederlands. Een leenwoord in het laatste stadium van ontlening is zodanig ingeburgerd dat het niet meer herkend wordt als oorspronkelijk leenwoord (Van der Sijs, 1996). Hoe snel de stadia worden doorlopen verschilt per woord. Zo kan het zijn dat een woord meteen in stadium twee of drie terechtkomt, of dat een nieuw leenwoord niet alle sociale groepen bereikt (Van der Sijs, 1996; Holmes, 1992).

Matras (2009) beschrijft aan de hand van twee hypothesen de motivaties om te lenen. De *gap*-hypothese stelt dat een woord wordt ontleend omdat er geen passend equivalent is in de doeltaal. Dit maakt het noodzakelijk om een ontlening te gebruiken. Deze leenwoorden worden ook wel noodzakelijke ontleningen genoemd (Van der Sijs, 1996). Noodzakelijke ontleningen refereren aan een ontwikkeling of een nieuw concept waar nog geen woord voor is, waardoor deze leenwoorden gemakkelijk worden overgenomen (Myers-Scotton, 2006). Een voorbeeld is het woord *computer*, dat ontleend is aan het Engels. De tweede hypothese van Matras (2009) is de *prestige*-hypothese. Hierbij wordt er een woord ontleend omdat er de voorkeur wordt gegeven aan een woord uit een andere taal. Deze ontleningen worden ook wel niet-noodzakelijke ontleningen genoemd (Van der Sijs, 1996). In tegenstelling tot noodzakelijke ontleningen hebben niet-noodzakelijke ontleningen wel een equivalent in de ontlenende taal. Hoewel niet-noodzakelijke ontleningen soms van tijdelijke aard kunnen zijn, kunnen ze ook deel worden van de standaardtaal of zelfs het inheemse equivalent verdringen (Van der Sijs, 1996).

Een reden om gebruik te maken van niet-noodzakelijke ontleningen is bijvoorbeeld dat de andere taal meer prestige heeft (Van der Sijs, 1996). Zo ontleende het Nederlands vroeger veel woorden aan het Frans vanwege het hoge prestige van deze taal. Tegenwoordig lijkt het Engels meer prestige te hebben gekregen, wat bijvoorbeeld te zien is bij beroepsnamen zoals *consultant* in plaats van *adviseur* (Van der Sijs, 1996). Een andere reden voor het gebruik van niet-noodzakelijke ontleningen is dat ze korter zijn dan de inheemse equivalent (Van der Sijs, 1996). Zo is het Engelse woord *hit* korter dan het Nederlandse equivalent *succesnummer* en kunnen de woorden *verdovende middelen* vervangen worden door het Engelse woord *drugs* (Van der Sijs, 1996). Daarnaast kunnen niet-noodzakelijke ontleningen gebruikt worden als eufemisme, als internationaal begrip binnen de vaktaal of als woord dat net een iets andere betekenisnuance heeft dan het inheemse equivalent (Van der Sijs, 1996).

2.2.2 Codewisseling

Er zijn verschillende definities voor het begrip codewisseling. De term wordt soms gebruikt voor het wisselen van talen tussen zinnen en soms voor het wisselen van talen in één zin (Matras, 2009). Hoewel er geen consensus is over een precieze definitie van het begrip codewisseling, gaat het om het wisselen van talen in één conversatie (Matras, 2009). De term *alternational codeswitching* wordt gebruikt om te verwijzen naar het wisselen van talen tussen zinnen, en *insertional codeswitching* voor het gebruiken van woorden of uitdrukkingen uit een andere taal in een zin (Matras, 2009).

Er zijn verschillende redenen waarom een spreker van taal wisselt op een bepaald punt in de conversatie. Het kan bijvoorbeeld zijn dat een spreker het juiste woord in de taal niet kan vinden of dat een uitdrukking moeilijk te vertalen is (Matras, 2009). Ook kan codewisseling

gebruikt worden om een stilistisch effect te creëren of omdat er bepaalde talige associaties geactiveerd zijn tijdens het gesprek (Matras, 2009). Daarnaast spelen er verschillende situationele factoren mee die een spreker doen besluiten om wel of niet te codeswitchen, zoals het taalniveau, de gesprekspartner en de setting (Matras, 2009).

Hoewel het onderzoek naar codewisseling zich voornamelijk richt op gesproken taal, komt het ook voor in geschreven taal (Buell, 2004). Aangezien het hier gaat om twee verschillende vormen van communicatie, kan dit invloed hebben op de codewisseling. Een kenmerk van gesproken taal is de spontaniteit, waardoor codewisseling meer niet-standaardvormen kan aannemen dan in geschreven taal (Graedler, 1999). Bij geschreven taal is er daarentegen meer tijd voor planning en aanpassing. Zo kan iemand in gesproken taal spontaan een Engelse term gebruiken, maar dit bewust niet doen in geschreven taal (Graedler, 1999).

2.2.3 Onderscheid tussen ontlening en codewisseling

Een onderscheid tussen ontlening en codewisseling is lastig te maken, omdat de definities overlappen. Over het algemeen verwijst de term ontlening naar het proces waarbij een taal de woordenschat uitbreidt door te lenen uit een andere taal (Myers-Scotton, 2006). Codewisseling wordt gebruikt voor spontane-spraaksituaties waarin talen gemixt worden door tweetalige sprekers (Matras, 2009). Zowel bij codewisseling als bij ontlening worden er woorden uit een andere taal gebruikt. De eerdergenoemde term *insertional codeswitching* kenmerkt zich door het invoegen van woorden of uitdrukkingen uit een andere taal in een zin, wat overeenkomt met het eerste stadium van ontlening. Bovendien kan zowel codewisseling als ontlening ingezet worden om missende woorden in de taal op te vangen.

Omdat de fenomenen overlappen, kunnen ze volgens Matras (2009) gezien worden als twee uiteinden van een continuüm. Binnen dit *codeswitching-borrowing continuum* zijn er zeven dimensies die samen bepalen of er sprake is van codewisseling of ontlening. De eerste dimensie van het continuüm noemt Matras (2009) de tweetaligheid, met aan de ene kant tweetalige sprekers die de mogelijkheid hebben om te schakelen tussen meerdere talen. Aan de andere kant van de dimensie staan de eentalige sprekers, die niet codeswitchen maar wel ontleningen gebruiken (Matras, 2009). Ondanks deze indeling in het continuüm stelt Matras (2009) dat een definitie van tweetaligheid mist om hier een duidelijk onderscheid in te maken. Zo kan er ook gesproken worden van tweetaligheid als iemand slechts een beperkte kennis heeft van een andere taal. Hierdoor kan codewisseling ook voorkomen bij sprekers die minimaal tweetalig zijn (Matras, 2009).

De volgende dimensie is compositie, met aan de ene kant uitgebreide zinnen en aan de andere kant alleenstaande woorden (Matras, 2009). Uitvoerige zinnen vallen hierbij onder

codewisseling, omdat dit vraagt om een beter taalniveau van de spreker en om meer zelfvertrouwen (Matras, 2009). Daarnaast raken uitgebreide zinnen minder snel ingeburgerd dan alleenstaande woorden. Aangezien er sprake is van ontlening als een woord ingeburgerd is, vallen alleenstaande woorden om deze reden eerder onder ontlening. Een uitzondering zijn uitdrukkingen zoals *in no time, let's go, of the place to be*. Deze uitdrukkingen bestaan wel uit meerdere woorden, maar omdat ze een lexicale eenheid vormen, vallen ze eerder onder ontlening (Matras, 2009). Een voorbeeldzin die gerekend kan worden tot codewisseling is de in de inleiding geciteerde zin uit de Hitkrant: 'Bella is not so nice geweest'. Hier worden meerdere Engelse woorden in het midden van de zin gebruikt. Het woord *chill* in de zin 'Bella is niet zo chill geweest' zou daarentegen eerder onder ontlening vallen, aangezien er sprake is van een alleenstaand Engels woord dat is opgenomen in de Van Dale.

De derde dimensie noemt Matras (2009) de functionaliteit, waarbij de stilistische keuze of een speciaal conversatie-effect tegenover de standaarduitdrukking staat. Codewisseling kan gebruikt worden om een stilistisch effect te creëren, zoals in de zin 'Keep calm and blijf opletten'. Er ontstaat hier een speciaal conversatie-effect, omdat deze zin net zo goed helemaal in het Nederlands geschreven zou kunnen worden. Leenwoorden zijn daarentegen meestal de standaarduitdrukking en creëren geen speciaal conversatie-effect. Dit is met name het geval bij noodzakelijke ontleningen waarbij er geen equivalent is in de ontlenende taal, zoals het woord *e-mail* (Van der Sijs, 1996).

De vierde dimensie gaat over de uniekheid van de referent. Matras (2009) noemt aan de ene kant van de dimensie de para-lexicale woorden. Deze woorden refereren aan iets specifiek en vallen daarom eerder onder ontlening. Enkele voorbeelden zijn institutionele woorden (bijvoorbeeld de tekstverwerker *Word*), koosnaampjes of woorden die verwantschap aanduiden (Matras, 2009). Omdat deze woorden geen goede vertaling hebben, kunnen ze ook wel gezien worden als noodzakelijke ontleningen. Het gebruiken van deze originele woorden uit de andere taal zorgt ervoor dat de spreker specifiek kan verwijzen naar datgene wat hij bedoelt. Aan de andere kant van de dimensie staan de lexicale woorden die niet verwijzen naar iets specifiek. Aangezien deze woorden ingezet kunnen worden om een stilistisch effect te creëren, vallen ze eerder onder codewisseling (Matras, 2009). Een voorbeeld is het woord *shoppen* in plaats van *winkelen*.

De volgende dimensie gaat over de operationaliteit. Hierbij onderscheidt Matras (2009) woorden die onbewust geproduceerd worden door de spreker, waarbij het vaak gaat om (stop)woordjes zoals *au, hoor*, of het Engelse *like*. Omdat een tweetalige spreker bewuster kan wisselen tussen talen, veronderstelt Matras (2009) dat het onbewuste taalgebruik eerder onder ontlening valt en het bewuste taalgebruik onder codewisseling.

De zesde dimensie gaat over regulariteit, waarbij codewisselingen soms maar eenmalig voorkomen. Dit is bijvoorbeeld het geval in de eerdergenoemde zin ‘Bella is not so nice geweest’, waar de Engelse codewisseling compleet willekeurig is en ook geen lexicale eenheid vormt. Ontleningen komen daarentegen regelmatig voor; ze zijn onafhankelijk van de context en kunnen in meerdere situaties gebruikt worden (Matras, 2009).

De zevende en laatste dimensie noemt Matras (2009) de structurele integratie, met aan de ene kant niet-geïntegreerd taalgebruik en aan de andere kant geïntegreerd taalgebruik. Woorden die zijn aangepast aan de ontlenende taal qua klank of spelling, zoals het woord *radar* in het Nederlands, vallen onder ontlening. Woorden en uitdrukkingen die niet zijn aangepast vallen eerder onder codewisseling. In tabel 1 is een overzicht te zien van het *codeswitching-borrowing continuum* van Matras (2009).

Tweetaligheid tweetalige spreker ↔ eentalige spreker
Compositie meerdere woorden ↔ alleenstaand woord
Functionaliteit speciaal conversatie effect, stilistische keuze ↔ standaard uitdrukking
Uniekheid lexicaal ↔ para-lexicaal
Operationaliteit bewust taalgebruik ↔ onbewust taalgebruik
Regulariteit eenmalig voorkomen ↔ regelmatig voorkomen
Structurele integratie niet geïntegreerd ↔ geïntegreerd
codewisseling ↔ ontlening

Tabel 1. Het *codeswitching-borrowing continuum* van Matras (2009, p. 111, eigen vertaling).

2.3 Hoofdvraag en deelvragen

Er is nog niet veel onderzoek gedaan naar codewisseling en ontlening van het Engels in de Nederlandse geschreven taal. In dit onderzoek wordt bekeken wat voor soort Engels taalgebruik er voorkomt in Nederlandse tijdschriften, met welke redenen dit wordt gedaan en hoe dit is veranderd ten opzichte van vroeger.

In massamedia, maar ook in andere vormen van communicatie, is het van belang dat de zender en de ontvanger dezelfde taal spreken en hetzelfde vocabulaire gebruiken (Fauconnier, 1995). Tijdschriften voor een oudere doelgroep vormen daarom een interessant corpus voor dit onderzoek. Zoals benoemd in het theoretisch kader nemen ouderen namelijk niet snel nieuwe taalvormen aan en beoordelen zij ook het gebruik van het Engels negatief (Gerritsen, Korzilius, Van Meurs & Gijsbers, 1999; Edwards, 2016). Om deze redenen zal er naar verwachting niet veel Engels taalgebruik voorkomen in tijdschriften voor een oudere doelgroep. Het Engelse taalgebruik dat wel voorkomt in deze tijdschriften geeft mogelijk inzicht in welke Engelse taalvormen geïntegreerd zijn, en daarmee in de mate van eventuele taalverandering van het Nederlands. De volgende onderzoeksvraag is opgesteld:

Wat voor Engels taalgebruik komt er voor in de Nederlandse tijdschriften *De Kampioen* en *Plus Magazine* en hoe is dit veranderd ten opzichte van 26 jaar geleden?

Zoals in het theoretisch kader beschreven is, kan het lastig zijn om een onderscheid te maken tussen codewisselingen en ontleningen. Om vast te stellen of het Engels taalgebruik in de tijdschriften gerekend kan worden tot codewisseling of ontlening, kan het *codeswitching-borrowing continuum* van Matras (2009) gebruikt worden. Hierbij is de volgende deelvraag opgesteld:

- 1) Is er sprake van codewisseling of ontlening?

Daarnaast is onbekend waarom er precies gebruik wordt gemaakt van het Engels. Als er vooral sprake is van noodzakelijke ontleningen omdat er geen Nederlandse equivalenten zijn, sluit dit aan bij de *gap*-hypothese van Matras (2009). Niet-noodzakelijke ontleningen hebben daarentegen wel een Nederlands equivalent, waarbij er voorkeur wordt gegeven aan de Engelse taal. Dit zou aansluiten bij de *prestige*-hypothese van Matras (2009). Om te onderzoeken in hoeverre er sprake is van de *gap*- of de *prestige*-hypothese is de tweede deelvraag opgesteld:

- 2) Met welke redenen wordt het Engels ingezet?

3 Methode

In dit hoofdstuk wordt de aanpak van dit onderzoek uiteengezet. Allereerst wordt er in sectie 3.1 een beschrijving gegeven van het corpus. In sectie 3.2 wordt beschreven hoe het onderzoek is uitgevoerd. Sectie 3.3 beschrijft de analyse van het onderzoek, waarin wordt besproken welke criteria zijn aangehouden om de data te categoriseren.

3.1 Corpus

Voor dit onderzoek zijn de tijdschriften de Kampioen en Plus Magazine gebruikt. Zowel de Kampioen als Plus Magazine behoren tot de tijdschriften die het meest gelezen worden door vijftigplussers (Dülker & Overbeek, 2011). Daarnaast bestaan beide tijdschriften al meer dan 25 jaar, wat het mogelijk maakt om een vergelijking te maken tussen vroeger en nu. Van elk tijdschrift is een editie uit 2017 en een oudere editie uit 1991 geanalyseerd.

De Kampioen is een tijdschrift dat wordt uitgegeven door de Koninklijke Nederlandse Toeristenbond ANWB. Het tijdschrift behandelt onderwerpen over recreatie, toerisme, verkeer en vervoer. Plus Magazine wordt uitgegeven door Senior Publications Nederland en is specifiek gericht op vijftigplussers. Het is een lifestyleblad met onderwerpen over toerisme, gezondheid, kleding, geld en recht. De volgende edities van de Kampioen en Plus Magazine vormen het corpus van dit onderzoek:

- 1) Drunen, H. van. (Hoofdred.). (1991, april). *ANWB Kampioen*, 106(4), 1-108.
- 2) Gorissen, B. (Hoofdred.). (2017, februari). *ANWB Kampioen*, 132(2), 1-87.
- 3) Naninck, G. (Hoofdred.). (1991, april). *Plus: voor actieve 50-plussers*, 2(4), 1-90.
- 4) Temmink, T. (Hoofdred.). (2017, april). *Plus Magazine*, 28(4), 1-207.

De edities uit 2017 van de Kampioen en Plus Magazine waren al in het bezit van de onderzoeker. De editie uit april 1991 van de Kampioen is online geraadpleegd via Google Books (www.books.google.com). De editie uit april 1991 van Plus Magazine is ingezien in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. Een overzicht van de geanalyseerde artikelen per tijdschrift is te vinden in bijlage 1.

3.2 Procedure

Ieder tijdschrift is in zijn geheel geanalyseerd, met uitzondering van advertenties, reclames en het colofon. Daarnaast zijn productnamen, titels en citaten uit films of boeken niet meegerekend. Alleen het Engels taalgebruik dat herkenbaar is als Engels door een Nederlandse moedertaalspreker is genoteerd. Betekenisontleningen en vertalende ontleningen zijn om deze

reden niet meegenomen in de analyse. Bij onduidelijkheid over de herkomst van een woord, werd het woord opgezocht in de Etymologiebank (www.etymologiebank.nl).

Alle gevonden Engelse items zijn in een Exceldocument genoteerd. Hierbij werd het paginanummer toegevoegd, de zin waarin het item voorkwam en hoe vaak een item voorkwam. Ook werden eventuele opmerkingen toegevoegd, bijvoorbeeld of het om een titel of citaat ging en of een item gecursiveerd was. De resultaten zijn te vinden in bijlage 2.

3.3 Analyse

Per item is beoordeeld of deze onder codewisseling of onder ontlening valt. Hierbij is er gelet op vijf dimensies uit het *codeswitching-borrowing continuum* van Matras (2009): compositie, functionaliteit, uniekheid, regulariteit en structurele integratie. Aangezien de dimensies van tweetaligheid en operationaliteit lastig te achterhalen zijn bij geschreven taal, zijn deze dimensies buiten beschouwing gelaten. Per dimensie is bekeken aan welk uiteinde van het continuüm het item valt. Vervolgens kreeg het item het stempel C of B, waarbij de C voor codewisseling staat en de B voor borrowing (ontlening). In tabel 2 is per dimensie beschreven wanneer een item onder codewisseling of ontlening is gerekend.

1) Compositie	Bij deze dimensie is gekeken naar de hoeveelheid woorden. Alleenstaande woorden vallen onder ontlening. Een combinatie van woorden valt onder codewisseling, tenzij het gaat om een lexicale eenheid.
2) Functionaliteit	Bij deze dimensie is bekeken of een woord ingezet wordt om een stilistisch effect te creëren. Meerdere factoren zijn meegenomen om deze beoordeling te maken, waaronder de context, de aanwezigheid van een Nederlands equivalent en de gebruikelijkheid van het woord. Voor de woorden uit 1991 is het soms lastig te bepalen of ze gebruikt worden vanwege een stilistische keuze of omdat ze een standaarduitdrukking zijn. Bij twijfelgevallen is daarom een woord onder ontlening geplaatst als het woord in het woordenboek voorkwam.
3) Uniekheid	Bij deze dimensie is bekeken of een item aan iets specifiek refereert. Om dit te beoordelen is gekeken naar de aanwezigheid van een Nederlands equivalent en de context waarin het item voorkomt.
4) Regulariteit	De aanwezigheid van Engelse woorden in een woordenboek dient als graadmeter voor de dimensie van regulariteit, aangezien er alleen

woorden worden opgenomen in de Grote en Dikke van Dale als deze regelmatig voorkomen in het (schriftelijk) algemeen taalgebruik (Van Dale Uitgevers, z.j.).

Als een Engels item in het woordenboek voorkomt, valt deze onder ontlening. Een item dat niet in het woordenboek staat, is onder codewisseling gerekend. Omdat veel samenstellingen niet in het woordenboek worden opgenomen, is alleen het Engelse deel van een samenstelling opgezocht. In dat geval is het Engelse deel van de samenstelling dikgedrukt (zie bijlage 2, kolom B).

Voor de items uit 1991 is het Groot woordenboek hedendaags Nederlands gebruikt (Sterkenburg, 1991). Voor de items uit 2017 is de online versie van de Dikke Van Dale gebruikt (Boon & Hendrickx, 2017).

5) Structurele integratie	Bij deze dimensie is bekeken of het Engelse item is aangepast aan de Nederlandse taal. Items die aangepast zijn op het gebied van morfologie of spelling zijn onder ontlening gerekend. Hieronder vallen ook Engelse woorden in Nederlandse samenstellingen. Gecursiveerde items en items die op het gebied van morfologie en spelling niet zijn aangepast, zijn onder codewisseling gerekend, tenzij de uitspraak erg vernederlandst is. Bij twijfel is de uitspraak van een woord onderzocht met behulp van de uitspraaktool in de online versie van de Dikke Van Dale (Boon & Hendrickx, 2017) en het online uitspraakwoordenboek Forvo (www.forvo.com).
---------------------------	--

Tabel 2. Beoordelingscriteria voor de indeling per dimensie van het *codeswitching-borrowing continuum*.

Na de beoordeling van elk item per dimensie, zijn de items ingedeeld op het *codeswitching-borrowing continuum* door de vijf dimensies bij elkaar op te tellen. Zodra een item bij alle vijf dimensies aan het ontleningsuiteinde van het continuüm viel, kreeg dit item het stempel 0/5. Hierbij staat de 0 voor het aantal codewisselingkenmerken en de 5 voor het aantal ontleningskenmerken. Een item binnen de categorie 5/0 heeft juist alle codewisselingkenmerken en geen ontleningskenmerken. Op deze manier zijn er zes categorieën: 0/5, 1/4, 2/3, 3/2, 4/1 en 5/0. De eerste drie categorieën vallen aan de ontleningskant van het continuüm, en de laatste drie aan de codewisselingskant.

Om antwoord te kunnen geven op de tweede deelvraag, is onderzocht of er Nederlandse equivalenten zijn van de Engelse items. Hierbij is het Groot woordenboek hedendaags

Nederlands (Sterkenburg, 1991) als hulpmiddel gebruikt voor de items uit 1991 en de online versie van de Dikke Van Dale (Boon & Hendrickx, 2017) voor de items uit 2017. Bij twijfel is aan willekeurige personen gevraagd of zij twee voorgelegde woorden als equivalent beschouwen. Aangezien het soms lastig te bepalen is of een mogelijk equivalent exact dezelfde betekenis heeft of dat er toch sprake is van een nuanceverschil, is ervoor gekozen om ook een twijfelcategorie te maken. Items zijn daarom ingedeeld op drie categorieën: geen equivalent (0), wel een equivalent (1) en twijfelgeval (\approx).

Het aantal items is vervolgens geteld per dimensie categorie en equivalent categorie, waarbij ook de gemiddelde percentages per tijdschrift zijn berekend. Door middel van een kwantitatieve analyse is bekeken welke categorieën het meest voorkomen en of er sprake is van een toename of afname door de tijdschriften met elkaar te vergelijken.

4 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten besproken. Een compleet overzicht van de data is te vinden in bijlage 2.

4.1 Aantal items

In tabel 3 is het totaal aantal Engelse items en het aantal unieke items per tijdschrift te zien. Bij het totale aantal zijn ook dubbele items meegerekend. Zo kwam het woord 'powerbank' 23 keer voor in de Kampioen uit 2017.

	Kampioen 1991	Kampioen 2017	Plus 1991	Plus 2017
<i>Totaal aantal items</i>	169	182	157	461
<i>Aantal unieke items</i>	73	106	73	261

Tabel 3. Totaal aantal Engelse items per tijdschrift.

In tabel 3 is te zien dat in de tijdsperiode van 26 jaar zowel het totaal aantal items als het aantal unieke items toeneemt. In tabel 4 is een top tien te zien van de meest voorkomende woorden per tijdschrift.

Kampioen 1991	n	Kampioen 2017	n	Plus 1991	n	Plus 2017	n
camping(s)	23	powerbank	23	camcorder(s)	20	pc	20
caravan(s)	14	tablet	8	camera('s)	10	tablet(s)	18
weekend	7	smartphone	7	manager(s)	10	laptop(s)	17
mini-camping(s)	5	lunch	6	hobby	8	computer(s)	11
handicap	5	occasion	4	camping(s)	6	internet	7
smog	4	e-reader	4	cassette(s)	5	app(s)	7
koerslijstfloppy	4	occasiontest	3	videocamera	5	tape	6
boerencamping(s)	4	dealer	3	stress	5	camera	6
bungalowpark(en)	3	speaker	3	marketing-manager(s)	5	interview	6
carpoolen	3	sneeuwbolselfie	3	baby	4	games	6

Tabel 4. Top 10 meest voorkomende woorden.

4.2 Het codeswitching-borrowing continuüm

De Engelse items zijn beoordeeld op vijf dimensies uit het *codeswitching-borrowing continuum* van Matras (2009). Hierbij is er gelet op compositie, functionaliteit, uniekheid, regulariteit en structurele integratie. In tabel 5 is het aantal items per categorie te zien. De categorieën 0/5, 1/4

en 2/3 vallen aan de ontleningskant van het continuüm, en categorieën 3/2, 4/1 en 5/0 aan de codewisselingskant.

	Kampioen 1991		Kampioen 2017		Plus 1991		Plus 2017	
Codeswitching/Borrowing	n	%	n	%	n	%	n	%
0/5	31	42,5	28	26,4	30	41,1	91	34,9
1/4	33	45,2	48	45,3	28	38,4	92	35,2
2/3	7	9,6	18	17,0	9	12,3	47	18,0
3/2	0	0,0	7	6,6	1	1,4	19	7,3
4/1	2	2,7	3	2,8	4	5,5	6	2,3
5/0	0	0,0	2	1,9	1	1,4	6	2,3
Totaal	73	100	106	100	73	100	261	100

Tabel 5. Items ingedeeld op het *codeswitching-borrowing continuum* van Matras (2009).

Items in de categorie 0/5 zijn bij alle vijf dimensies onder ontlening gecategoriseerd, waarmee ze helemaal aan het ontleningsuiteinde van het continuüm vallen. Voorbeelden zijn onder andere *surfen* en *bungalowtent* (Kampioen, 1991), *backpacken* en *designwinkel* (Kampioen, 2017), *zoomlens* en *lunchpakket* (Plus, 1991) en *catering* en *computeren* (Plus, 2017).

Items in de categorie 1/4 zijn op één van de vijf dimensies onder codewisseling geplaatst. Vaak is dit de dimensie van structurele integratie en is het item dus niet aangepast aan de Nederlandse taal. Voorbeelden zijn items als *professionals* (Kampioen, 1991), *scones* (Kampioen, 2017), *walkman* (Plus, 1991) en *expat* (Plus, 2017). Ook komt het vaak voor dat een item onder codewisseling valt bij de uniekheidsdimensie. In dit geval is er een Nederlands equivalent en verwijst het Engelse item niet naar iets unieks. Voorbeelden zijn *camera* (Kampioen, 1991), *camping* (Kampioen, 2017), *babysitten* (Plus, 1991) en *partytent* (Plus, 2017). Een paar keer vallen items op de dimensie van regulariteit onder codewisseling omdat ze niet in het woordenboek waren opgenomen, zoals *computeren* (Kampioen, 1991), *e-testers* (Kampioen, 2017), *quickzoom-objectief* (Plus, 1991) en *peel-off maskers* (Plus, 2017). Slechts één keer is een 1/4-item onder codewisseling geplaatst bij de functionaliteitsdimensie, namelijk *proteïneboost* (Plus, 2017). Het woord *boost* kan hier niet vervangen worden door een Nederlands equivalent en het wordt ingezet om een stilistisch effect te creëren.

In de categorie 2/3 zijn er veel items die op de dimensies uniekheid en integratie onder codewisseling vallen. Dit betekent dat ze wel een Nederlands equivalent hebben en niet zijn aangepast aan de Nederlandse taal. Enkele voorbeelden zijn *patchwork* (Kampioen, 1991), *citytrip* (Kampioen, 2017), *slogan* (Plus, 1991) en *captain* (Plus, 2017).

Items in de categorie 3/2 vallen bij drie van de vijf dimensies onder codewisseling. In de meeste gevallen gaat het om de dimensies functionaliteit, uniekheid en structurele integratie, bijvoorbeeld bij de woorden *spooky* (Kampioen, 2017), *fancy* (Plus, 2017) en *research* (Plus, 2017). Het komt ook voor dat een 3/2-item niet in een woordenboek voorkomt maar wel naar iets specifiek verwijst, zoals een *must eat* (Kampioen, 2017), *pool deck* (Plus, 2017) en *wildlife* (Plus, 2017).

De items in de categorie 4/1 vallen bij slechts één dimensie onder ontlending. In alle gevallen is dit bij de compositiedimensie, omdat het gaat om alleenstaande woorden. Voorbeelden hiervan zijn onder andere *de States* (Kampioen, 1991), *snappguide* (Kampioen, 2017), *LCD-viewfinder* (Plus, 1991) en *blessed* (Plus, 2017). Ook *love story* (Plus, 1991), *bear hug* (Plus, 2017) en *walking on sunshine* (Kampioen, 2017) vallen in de 4/1-categorie. Deze items bestaan uit meerdere woorden, maar vormen wel een lexicale eenheid.

De items in de 5/0-categorie zijn bij alle vijf dimensies onder codewisseling geplaatst. Een voorbeeld is de zin 'Stay calm and blijf opletten' (Kampioen, 2017) en "Wat mijn gezondheid betreft: ik misdraag me geregeld, dat is *part of my life*." (Plus, 2017).

4.3 Nederlandse equivalenten

Per item is bekeken of er een Nederlands equivalent is. Items zijn ingedeeld in drie categorieën: geen equivalent, wel een equivalent en twijfelgevallen. In tabel 6 zijn de items ingedeeld op basis van de aanwezigheid van Nederlandse equivalenten.

	Kampioen 1991		Kampioen 2017		Plus 1991		Plus 2017	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Geen equivalent	45	61,6	51	48,1	37	50,7	132	50,6
Wel equivalent	23	31,5	37	34,9	33	45,2	101	38,7
Twijfelgeval	5	6,8	18	17,0	3	4,1	28	10,7
Totaal	73	100	106	100	73	100	261	100

Tabel 6. Items ingedeeld op basis van de aanwezigheid van Nederlandse equivalenten.

In tabel 6 is te zien dat er meer Engelse items voorkomen zonder Nederlands equivalent dan items met equivalent. Zowel voor de Kampioen als voor Plus Magazine geldt dat in de tijdsperiode van 26 jaar het aantal twijfelgevallen toeneemt.

Wat betreft de items zonder equivalent valt op dat er veel technische termen tussen zitten, waaronder *computer* (Kampioen, 1991; Plus, 2017), *tablet* (Kampioen, 2017; Plus, 2017), *walkman* (Plus, 1991), *floppy* (Kampioen, 1991), *powerbank* (Kampioen, 2017) en *smartphone* (Kampioen, 2017; Plus, 2017). Ook technische afkortingen die aan het Engels zijn ontleend

komen regelmatig voor, zoals *pc* (Plus, 2017), *dvd* (Plus, 2017), *HDMI* (Plus, 2017) en *usb* (Kampioen, 2017; Plus, 2017), en werkwoorden die hieruit zijn ontstaan, zoals *computeren* (Kampioen, 1991; Plus, 2017), *mailen* (Plus, 2017) en *sms'en* (Kampioen, 2017). Deze termen worden vervolgens ook weer in verschillende samenstellingen gebruikt, van *computergebruiker* (Kampioen, 1991) en *cassetteformaat* (Plus, 1991) tot *tabletlander* (Kampioen, 2017) en *usb-uitgang* (Kampioen, 2017). Daarnaast zijn er verschillende muziekstromingen gevonden tussen de items zonder equivalent: *jazz* (Plus, 1991; Plus, 2017), *rock-'n-roll* (Plus, 2017), *blues* (Plus, 2017) en *house* (Plus, 2017), en verschillende vormen van sport: *hockey* (Plus, 1991; Plus, 2017), *volleybal* (Kampioen, 1991), *surfen* (Kampioen, 1991), *inline skaten* (Kampioen, 2017) en *snowboarden* (Kampioen, 2017). Ook hebben veel items zonder equivalent te maken met vakantie of vrije tijd. Waar er in 1991 wordt gesproken over *campers* (Kampioen, 1991), *bungalowtenten* (Kampioen, 1991) en *stacaravans* (Kampioen, 1991), gaat het in 2017 over *wellnesscentra* (Kampioen, 2017; Plus, 2017), *cruises* (Kampioen, 2017; Plus, 2017), *backpacken* (Kampioen, 2017), *comfort class* (Kampioen, 2017), *All Inclusive-vakanties* (Kampioen, 2017) en *hop on, hop off excursies* (Plus, 2017). Daarnaast komen er ook enkele medische termen zonder equivalent voor in Plus Magazine 2017, waaronder *burn-out*, *stresstoornis* en *midlife-crisis*.

De items die wel een Nederlands equivalent hebben, zijn onder te verdelen in twee groepen. Tot de eerste groep behoren items die ingezet worden om een stilistisch effect te creëren, bijvoorbeeld *diningset* (Plus, 2017) in plaats van *eetkamerset*, *look* (Plus, 2017) in plaats van *uiterlijk* en *home made taart* (Kampioen, 2017) in plaats van *zelfgemaakte of huisgemaakte taart*. Omdat het Nederlandse equivalent in deze gevallen gebruikelijker is, zijn de items bij de dimensie van functionaliteit onder codewisseling geplaatst. Bij de tweede groep is dit niet het geval; deze items zijn net zo gebruikelijk of soms zelfs gebruikelijker dan het Nederlandse equivalent. Ze worden dan ook niet ingezet om een stilistisch effect te creëren, maar omdat ze zijn ingeburgerd of de standaarduitdrukking zijn geworden. Enkele voorbeelden zijn *camera* (Kampioen, 1991; Kampioen, 2017; Plus, 1991; Plus, 2017) in plaats van *fototoestel*, *club* (Kampioen, 1991; Plus, 1991; Plus, 2017) in plaats van *vereniging*, *ticket* (Plus, 2017) in plaats van *vervoerbewijs* en *weekend* (Kampioen, 1991; Kampioen, 2017; Plus, 2017) in plaats van *weekeinde*. Dat het Engelse woord het Nederlandse equivalent kan verdringen is te zien aan het woord *camping* (Kampioen, 1991; Kampioen, 2017; Plus, 1991; Plus, 2017); waar dit woord in de Kampioen uit 1991 nog naast het woord *kampeerterein* wordt gebruikt, is in de tijdschriften uit 2017 alleen nog het woord *camping* te vinden. Het Engelse woord is hier de standaarduitdrukking geworden.

Bij de items die geplaatst zijn onder de twijfelgevallen was er vaak sprake van een andere betekenisnuance dan het Nederlandse equivalent of was het equivalent niet helemaal passend in de context. Zo kan het woord *downloaden* (Kampioen, 2017; Plus, 2017) ook

vervangen worden door *binnenhalen* of *ophalen*. Er is echter een klein verschil in betekenisnuance: waar de Nederlandse woorden in meerdere contexten gebruikt kunnen worden, gaat het woord *downloaden* specifiek over het binnenhalen van software. Een ander voorbeeld met een verschil in betekenisnuance is het woord *fan* (Kampioen, 2017; Plus, 2017), waarbij de woorden *bewonderaar* en *liefhebber* als Nederlandse equivalenten beschouwd kunnen worden. Het woord *fan* wordt echter vooral gebruikt in combinatie met artiesten of popgroepen, terwijl het woord *liefhebber* in deze context minder gebruikelijk is. Andersom wordt het woord *liefhebber* gebruikt in contexten waar het woord *fan* niet gebruikelijk is, zoals een liefhebber van kruiswoordpuzzels. Daarnaast zijn er ook items in de twijfelcategorie geplaatst waarbij onduidelijk was wat ze precies betekenden in de context. Een voorbeeld is het woord *bear hug* in de volgende zin: 'Toen de Nederlandse hockeyvrouwen in 1996 olympisch brons wonnen in Atlanta, rende hij het veld op en omhelsde het hele team in een *bear hug*.' (Kampioen, 2017, p.23). Een mogelijk equivalent in deze context zou het woord *groepsknuffel* kunnen zijn, maar in de Engelse taal heeft het woord *bear hug* deze betekenis niet; daar staat het voor een stevige omhelzing met een ander persoon en niet met een groep.

5 Discussie

In dit hoofdstuk worden de resultaten geïnterpreteerd en wordt er antwoord gegeven op de deelvragen. Ten slotte worden de beperkingen van het onderzoek besproken en worden er ideeën voor vervolgonderzoek aangedragen.

De eerste deelvraag luidt als volgt: *Is er sprake van codewisseling of ontlening?*

In alle vier de tijdschriften zijn er meer Engelse items gevonden die aan het ontleningsuiteinde vallen van het *codeswitching-borrowing continuum* van Matras (2009). Het gaat hierbij om de categorieën 0/5, 1/4 en 2/3. De items die aan het codewisselingsuiteinde vallen (categorieën 3/2, 4/1 en 5/0) komen duidelijk minder voor in alle tijdschriften. Op basis van deze bevindingen kan gesteld worden dat er bij het Engels taalgebruik in deze tijdschriften vooral sprake is van ontlening.

Als er gekeken wordt naar de verschillende categorieën op zich, valt op dat het aantal items in de 0/5-categorie afneemt over de jaren. Waar er in de Kampioen van 1991 sprake is van 42,5% en in Plus Magazine 41,1%, neemt dit respectievelijk af naar 26,4% en 34,9% in 2017. Aangezien de steekproef te klein is om deze afname statistisch te verantwoorden, is hier wel een tendens aangetoond. Hoewel de verschillen kleiner zijn bij de categorie 1/4, is ook hier sprake van een afname over de jaren. Het aantal items in de categorieën 2/3, 3/2 en 5/0 neemt daarentegen toe. Hoewel in de tijdschriften uit 2017 de 0/5-categorie en de 1/4-categorie alsnog de grootste categorieën zijn, komen er vaker Engelse items voor met meer codewisselingskenmerken dan 26 jaar geleden.

Zoals besproken in sectie 4.2 zijn items in de categorie 2/3 voornamelijk items die wel een Nederlands equivalent hebben. Het gaat hier vaak om woorden die net zo gebruikelijk of soms gebruikelijker zijn geworden dan het Nederlandse equivalent, maar die op het gebied van structurele integratie nog heel dicht bij het Engels zijn gebleven. Enkele voorbeelden zijn *dashboard* (Kampioen, 2017), dat gebruikelijker is dan het Nederlandse *instrumentenpaneel*, *live* (Kampioen, 2017; Plus, 2017) in plaats van *rechtstreeks* en *cover* (Plus, 2017) in plaats van het Nederlandse *omslag*. Dat betekent echter niet dat woorden in deze categorie niet aangepast kunnen worden aan de Nederlandse taal. Zo is het woord *manager* (Plus, 1991; Plus, 2017) gerekend tot de categorie 2/3: het woord heeft het Nederlandse equivalent *leidinggevende* of *beheerder* en is niet aangepast aan de Nederlandse taal. Het woord *filiaalmanager* (Plus, 2017) is daarentegen gerekend tot de categorie 1/4, aangezien hier het Engelse woord gebruikt wordt in een Nederlandse samenstelling, maar nog steeds wel vervangen zou kunnen worden door het equivalent *filiaalbeheerder*.

De items in de categorie 3/2 zijn vergelijkbaar met de 2/3-items, maar waar de Engelse items in de categorie 2/3 een standaarduitdrukking zijn geworden, is dat niet het geval bij de 3/2-items. Zo wordt er in de Kampioen 2017 gesproken over een 'spooky kasteel'. Het woord *spooky* komt wel in het woordenboek voor, maar het is geen standaarduitdrukking en zou net zo goed vervangen kunnen worden door de woorden *griezelig* of *eng*. De toename van deze categorie toont aan dat het Engels vaker wordt gebruikt om een stilistisch effect te creëren.

Codewisseling komt weinig voor in de tijdschriften. Het aantal items in de categorie 4/1 blijft in de loop der jaren ongeveer gelijk. Volledige codewisselingen in de categorie 5/0 nemen wel toe, al blijven de aantallen laag. De meeste volledige codewisselingen komen voor in Plus Magazine uit 2017, en zijn afkomstig uit een interview met tweetalig zanger Barry Hay. In dit artikel wordt Barry Hay geciteerd en is ervoor gekozen om zijn Engelse uitspraken over te nemen, zoals in de zin "Maar ik ben *one of the boys*". De redactie van Plus Magazine heeft er wel voor gekozen om zijn Engelse uitspraken te cursiveren, waardoor het duidelijk is dat het hier gaat om een Engelse uitspraak.

De cursivering van Engelse woorden zien we ook terug bij items uit de categorie 4/1 en 3/2, zoals bij 'een mooie vintage *look*' (Plus, 2017) en '*home made* taart' (Kampioen, 2017). Naast het cursiveren van woorden wordt er soms ook voor gekozen om Engelse woorden tussen aanhalingstekens te plaatsen. Dit is het geval in de volgende zin uit Plus Magazine van 1991:

"The higher I go, the crookerder it gets," verzucht Michael Corleone in dit derde en tevens laatste deel van 'The Godfather' cyclus, waarin hij met 'very high' mensen zaken doet die inderdaad zeer 'crooked' (oneerlijk) zijn. (Plus, 1991, p. 85)

In deze zin is bovendien te zien dat er een vertaling tussen haakjes wordt gegeven van het woord *crooked*. Dit komt ook een keer voor in Plus Magazine uit 2017, waar een citaat van Barry Hay wordt vertaald door de redactie: "Wat die gasten deden, was eigenlijk het credo: '*You got to tour the country to shreds*.' (Je moet het land helemaal stuk toeren.)" (Plus, 2017, p. 15). Het cursiveren en vertalen van Engelse tekst toont aan dat deze items nog als vreemd worden beschouwd.

De indeling van de Engelse items op het *codeswitching-borrowing continuum* van Matras (2009) kan veranderen in de loop van de tijd. Zo is het werkwoord *computeren* uit de Kampioen 1991 onder de categorie 1/4 geplaatst, aangezien dit woord niet in het woordenboek voorkwam. In Plus Magazine uit 2017 valt *computeren* in de categorie 0/5, omdat het woord nu in het woordenboek te vinden is. Hetzelfde geldt voor het woord *consultant*, dat in Plus Magazine uit 1991 wordt gebruikt om te refereren aan iemand die professioneel advies geeft. Dit woord is ontleend aan het Engels, maar in het woordenboek van 1991 staat alleen nog de andere definitie

van *consultant* vermeld: iemand die consult vraagt. Inmiddels is het woord *consultant* met de definitie van *adviseur* (en met de Engelse uitspraak) ingeburgerd in de Nederlandse taal en opgenomen in het woordenboek.

Uit dit onderzoek blijkt dat er vooral sprake is van ontlening, zowel in de tijdschriften uit 2017 als in die uit 1991. Het aantal complete ontleningen neemt echter wel af in de loop van de tijd, terwijl items met meer codewisselingskenmerken toenemen. Dit houdt in dat er meer Engelse woorden worden gebruikt die een standaarduitdrukking zijn geworden, die minder aangepast zijn aan de Nederlandse taal en dat het Engels ook vaker wordt gebruikt om een stilistisch effect te creëren. Hoewel codewisselingen nog steeds weinig voorkomen, neemt dit aantal ook toe. Alsnog worden Engelse items met veel codewisselingskenmerken als vreemd beschouwd, wat te zien is aan het feit dat ze gecursiveerd of tussen aanhalingstekens gezet worden en er eventueel ook een vertaling bijgevoegd wordt.

De tweede deelvraag luidt als volgt: *Met welke redenen wordt het Engels ingezet?*

Er is geen trend gevonden wat betreft een toename of afname van Engelse woorden met of zonder equivalent over de periode van 26 jaar. Wel zijn er in alle vier de tijdschriften meer items gevonden zonder equivalent dan items met equivalent. Deze bevinding sluit aan bij de *gap*-hypothese van Matras (2009), die stelt dat er ontleend wordt om gaten op te vangen in de ontlende taal. Het feit dat er meer items zonder Nederlands equivalent zijn gevonden dan items met equivalent, toont aan dat het Engels vooral gebruikt wordt om gaten in de Nederlandse taal op te vangen. De items zonder equivalent vallen bijna allemaal in de categorie 0/5 of 1/4 op het *codeswitching-borrowing continuum* van Matras (2009). Dit geeft aan dat het om ontleningen gaat die goed ingeburgerd zijn in de Nederlandse taal.

Hoewel er bij items zonder Nederlands equivalent een duidelijke reden is waarom ze ontleend worden, is dit bij de items met equivalent niet zo duidelijk. Het kan gaan om een stilistische keuze of een prestigekwestie: *home made taart* (Kampioen, 2017) klinkt misschien wel lekkerder dan *zelfgemaakte taart*, en *conceptstore* (Kampioen, 2017) klinkt hipper dan *belevingswinkel*. Daarnaast zijn Engelse woorden soms korter dan het Nederlandse equivalent. Zo is *camping* korter dan *kampeesterrein*, *hit* (Kampioen, 2017) is korter dan *succesnummer*, *game* (Plus, 2017) is korter dan *computerspel* en *lowcost-airlines* (Plus, 2017) is korter dan *lagekostenluchtvaartmaatschappij*. Soms is er in het Nederlands zelfs geen opzichzelfstaand woord, wat bijvoorbeeld het geval is bij *elektrische fiets* tegenover het Engelse *e-bike* (Kampioen, 2017; Plus, 2017) of *full-hybrid* (Kampioen, 2017) tegenover *volledig hybride auto*. Ook kan het zijn dat een Nederlands equivalent in een samenstelling niet passend is. Zo is *fototoestel* een passend Nederlands equivalent voor het woord *camera*, maar bij het woord *achteruitrijcamera* in Plus Magazine 2017 is er geen equivalent mogelijk. Een laatste reden waarom het Engels

ingezet wordt in plaats van een Nederlands equivalent is een verschil in betekenisnuance. Zo geeft *downloaden* (Kampioen, 2017; Plus, 2017) specifiekere informatie dan *binnenhalen*, en is een *deadline* (Plus, 2017) een breder toepasbaar begrip dan een *inleverdatum* of *tijdslimiet*.

Een andere bevinding die aantoont dat het Engels een prestigetaal is, zijn de zogenaamde pseudoleenwoorden. Dit zijn woorden die op een Engelse ontlening lijken, maar die niet in de Engelse taal voorkomen. Een pseudoleenwoord dat in alle vier de tijdschriften voorkomt, is het woord *camping*, dat in het Engels een *camping site* of *campsite* wordt genoemd. De Engelse term is hier verkort, wat ook te zien is bij het pseudoleenwoord *airco* (Kampioen, 2017). In de Engelse taal komt deze afkorting van het woord *air conditioning* helemaal niet voor. Andere pseudoleenwoorden die in dit onderzoek zijn gevonden zijn onder andere *beamer* (in het Engels *projector*), *oldtimer* (*antique car*), *touringcar* (*motor coach*), *tanken* (*pumping gas*) en *tankstation* (*filling station* of *gas station*). Daarnaast zijn er ook twee woorden gevonden die oorspronkelijk aan het Frans zijn ontleend, maar in de loop van de tijd een Engelse uitspraak hebben gekregen: *service* (dienstverlening) en *occasion* (tweedehands auto). In de Engelse taal komt het woord *occasion* in deze betekenis helemaal niet voor.

Uit de bevindingen van dit onderzoek blijkt dat er meer noodzakelijke ontleningen dan niet-noodzakelijke voorkomen in de tijdschriften, en dat het Engels dus voornamelijk wordt ingezet om gaten in het Nederlands op te vangen. Hoewel er meer noodzakelijke ontleningen voorkomen in de tijdschriften, is er daarnaast ook sprake van veel woorden die wel een Nederlands equivalent hebben. Er zijn verschillende redenen waarom hier het Engels wordt gebruikt: soms vanwege een stilistische keuze, maar meestal omdat het Engelse woord net zo gebruikelijk of zelfs gebruikelijker is geworden dan het Nederlandse equivalent. Redenen waarom het Engels in deze situaties de voorkeur krijgt, is omdat ze korter zijn, preciezere informatie geven of juist in meerdere contexten of samenstellingen kunnen voorkomen.

Een beperking van dit onderzoek is dat het mogelijk geen compleet inzicht geeft in de hoeveelheid Engels in de Nederlandse taal. Zo kan het zijn dat er een Engelse ontlening over het hoofd is gezien in een tijdschrift, bijvoorbeeld omdat dit woord zodanig is ingeburgerd en aangepast aan het Nederlands dat het niet meer herkenbaar is als een Engelse ontlening.

Daarnaast is de categorisering van de Engelse items volgens het *codeswitching-borrowing continuum* van Matras (2009) een lastige kwestie. Waar de dimensies over compositie en regulariteit objectief beoordeeld kunnen worden, is dit voor de dimensie van functionaliteit, uniekheid en structurele integratie minder vanzelfsprekend. Zeker bij de woorden uit 1991 bleek het soms lastig om te bepalen of een woord is ingezet vanwege een stilistische keuze, omdat er niet kan worden nagegaan wat op dat moment de status van een woord was. Daarnaast is ook het indelen van items op de aanwezigheid van een Nederlands equivalent een

ingewikkelde zaak, want ook hieraan zit een subjectief randje. Om deze reden is ervoor gekozen een categorie voor twijfelgevallen op te nemen in het onderzoek.

Een andere beperking van dit onderzoek is het feit dat er slechts twee edities van de tijdschriften zijn onderzocht, wat de betrouwbaarheid van het onderzoek doet afnemen. Het kan namelijk zo zijn dat de artikelen en het soort onderwerpen invloed hebben op de hoeveelheid Engelse items. Zo was er een artikel over computers in Plus Magazine 2017 en een artikel over powerbanks in de Kampioen 2017 waar veel Engelse termen in voorkwamen. Daarnaast was er in Plus Magazine 2017 een interview met Barry Hay, die als tweetalige spreker veel Engelse woorden gebruikt. Een editie van een tijdschrift met andere onderwerpen zou kunnen leiden tot een andere uitkomst wat betreft de hoeveelheid Engels. Voor vervolgonderzoek zouden er meer edities van de Kampioen en Plus Magazine onderzocht kunnen worden, om zo te achterhalen of dat dezelfde bevindingen oplevert.

Daarnaast zou dit onderzoek ook herhaald kunnen worden, maar dan met andere soorten teksten of andere soorten media, zoals nieuwsbladen of talkshows. Aangezien codewisseling eerder voorkomt in spontane spraak, zou het interessant zijn om te onderzoeken of de verhouding tussen ontlening en codewisseling in gesproken taal verschilt van de verhouding in geschreven taal. Bovendien zou dit onderzoek herhaald kunnen worden met tijdschriften die nog ouder zijn dan 26 jaar. Oudere tijdschriften zouden mogelijk nog meer inzicht kunnen geven in de opkomst van het Engels en daarmee ook de taalverandering van het Nederlands. Daarnaast is een herhaling van dit onderzoek in de toekomst ook mogelijk; misschien dat de toename van codewisseling in geschreven taal zich voortzet.

6 Conclusie

In dit onderzoek is bekeken wat voor soort Engels taalgebruik er voorkomt in Nederlandse geschreven taal en met welke redenen het Engels wordt ingezet. De onderzoeksvraag luidde als volgt: wat voor Engels taalgebruik komt er voor in de Nederlandse tijdschriften *De Kampioen* en *Plus Magazine* en hoe is dit veranderd ten opzichte van 26 jaar geleden?

Uit dit onderzoek blijkt dat er zowel in 1991 als in 2017 vooral sprake is van ontlening. Het merendeel van de Engelse items in de tijdschriften valt aan de ontleningskant van het *codeswitching-borrowing continuum* van Matras (2009). In de tijdschriften uit 2017 komen wel meer Engelse items voor die meer codewisselingskenmerken hebben. Dit betekent dat er ten opzichte van 26 jaar geleden nu meer Engelse woorden in de tijdschriften gebruikt worden die een standaarduitdrukking zijn geworden en die minder aangepast zijn aan het Nederlands. Daarnaast wordt het Engels in 2017 ook vaker ingezet om een stilistisch effect te creëren.

Ondanks het feit dat codewisselingen in het algemeen weinig voorkomen in alle tijdschriften, neemt ook hier het aantal toe over de jaren. De Engelse items die aan de codewisselingskant van het *codeswitching-borrowing continuum* van Matras (2009) vallen, worden echter nog vaak als vreemd beschouwd, wat te merken is aan het feit dat ze gecursiveerd of tussen aanhalingstekens in de tekst geplaatst worden.

Van de Engelse items hebben de meeste geen equivalent in de Nederlandse taal. Zowel in de tijdschriften uit 1991 als in de tijdschriften uit 2017 gaat het vooral om noodzakelijke ontleningen die worden ingezet om gaten in de Nederlandse taal op te vangen. De niet-noodzakelijke ontleningen in de tijdschriften worden soms ingezet om een stilistisch effect te creëren, maar voornamelijk omdat ze de standaarduitdrukking zijn geworden of net zo gebruikelijk zijn als het Nederlandse equivalent. Redenen waarom het Engels in deze situaties de voorkeur krijgt, is omdat ze korter zijn, preciezere informatie geven of juist in meerdere contexten of samenstellingen kunnen voorkomen.

Literatuur

Primaire bronnen

- Drunen, H. van. (Hoofdred.). (1991, april). *ANWB Kampioen*, 106(4), 1-108. Geraadpleegd via https://books.google.nl/books?id=thoicgM8LsUC&printsec=frontcover&hl=nl&rvew=1&lr=&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- Gorissen, B. (Hoofdred.). (2017, februari). *ANWB Kampioen*, 132(2), 1-87.
- Naninck, G. (Hoofdred.). (1991, april). *Plus: voor actieve 50-plussers*, 2(4), 1-90.
- Temmink, T. (Hoofdred.). (2017, april). *Plus Magazine*, 28(4), 1-207.

Secundaire bronnen

- Boon, C. A. den, & Hendrickx, R. (2017). *Dikke Van Dale Online*. Utrecht, Nederland: Van Dale. Geraadpleegd op 18 mei 2017 via <https://www.vandale.nl>
- Buell, M. Z. (2004). Code-switching and second language writing: How multiple codes are combined in a text. In C. Bazerman, & P. Prior (Red.), *What writing does and how it does it: An introduction to analyzing texts and textual practices* (pp. 97-122). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Dülker, K., & Overbeek, K. (2011). *Tijdschriftenonderzoek: Methode en resultaten*. Geraadpleegd via http://www.55plustoolbox.nl/toolbox_bestanden/3.5A-5.4A_Tijdschriftenonderzoek_V1.pdf
- Edwards, A. (2016). *English in the Netherlands: Functions, forms and attitudes*. Amsterdam, Nederland: John Benjamins.
- EF Education First. (z.j.). EF EPI: The world's largest ranking of countries by English skills. Geraadpleegd op 30 april 2017 via <http://www.ef.nl/epi/>
- Fauconnier, G. (1995). *Mens en media: Een introductie tot de massacommunicatie*. Leuven, België: Garant.
- Gerritsen, M. (1996). Engelstalige productadvertenties in Nederland: onbemand en onbegrepen. In R. van Hout & J. Kruijzen (Red.), *Taalvariëties. Toonzettingen en modulaties op een thema* (pp. 67-83). Dordrecht, Nederland: Foris.
- Gerritsen, M., Korzilius, H., van Meurs, F., & Gijsbers, I. (1999). Engels in commercials op de Nederlandse televisie. Frequentie, uitspraak, attitude en begrip. *Tijdschrift voor communicatiewetenschap*, 27(2), 167-186.
- Gerritsen, M., Nickerson, C., Van Hooft, A., Van Meurs, F., Nederstigt, U., Starren, M. & Crijns, R. (2007). English in product advertisements in Belgium, France, Germany, the Netherlands and Spain. *World Englishes*, 26(3), 291-316.

- Gerritsen, M., Van Meurs, F., Planken, B. & Korzilius, H. (2016). A reconsideration of the status of English in the Netherlands within the Kachruvin Three Circles model. *World Englishes* 35(3), 457-475.
- Graedler, A. L. (1999). Where English and Norwegian meet: Codeswitching in written texts. In H. Hasselgård, & S. Oksefjell (Red.), *Out of corpora: Studies in honour of Stig Johansson* (pp. 327-344). Amsterdam, Nederland: Rodopi.
- Holmes, J. (1992). *An introduction to sociolinguistics*. Harlow, Verenigd Koninkrijk: Pearson Education.
- Matras, Y. (2009). *Language contact*. Cambridge, Verenigd Koninkrijk: Cambridge University Press.
- Myers-Scotton, C. (2006). *Multiple voices: An introduction to bilingualism*. Malden, MA: Blackwell.
- Nederlandse Omroep Stichting (2017, 28 maart). NOS journaal [Video]. Geraadpleegd via https://www.npo.nl/nos-journaal/28-03-2017/POW_03375578
- Sampers, C. (2013). *'Fuck' en 'verdorie': Hoe jongeren en ouderen schelden* (master thesis, Universiteit Utrecht). Geraadpleegd via <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/278612>
- Sijs, N. van der. (1996). *Leenwoordenboek. De invloed van andere talen op het Nederlands*. Den Haag, Nederland: SDU.
- Sterkenburg, P. G. J. van. (1991). *Groot woordenboek hedendaags Nederlands* (2e ed.). Utrecht, Nederland: Van Dale Lexicografie.
- Van Dale Uitgevers. (z.j.). Veelgestelde vragen aan de redactie. Geraadpleegd op 5 juni 2017 via <http://www.vandale.nl/ondersteuning/redactie>

Bijlagen

Bijlage 1 – Tijdschriftartikelen

Kampioen 1991

Pagina	Artikel
04	Inhoudsopgave
08	Jaarboek: Nieuws van de ANWB
16	Kamperen bij de boer
26	Californië wijst de weg voor de schone auto
31	Beroeps: Auto-restaurateurs
34	Volkenkundige musea: De tropen dichtbij
39	Verkeersquiz
42	Mooi Meegenomen: winkelen bij de ANWB
45	Bandentest: zin en onzin van brede banden
49	Kampioen-voordeelcheques
53	Een dagje op de pedalen: Fietstoertochten
59	Op Stap in Nederland
76	Beste mensen: Brieven van lezers
79	Bonnen voor artikelen en nieuwe leden
80	Noord-Portugal: Feesten in de lente
88	Kampioen Koerslijst op een floppy
90	Bondsraad stelt ANWB-beleid voor 1991 vast
94	Uit met de Kampioen
102	Puzzel: win een compact camera
104	Adressen van ANWB en Wegenwacht
106	Volgende maand in de Kampioen

Kampioen 2017

Pagina	Artikel
05	Pechmoment
07	Column hoofddirecteur ANWB
09	Inhoudsopgave
12	De straat: Warmoesstraat in Haarlem
14	Post! Lezers schrijven van zich af
16	Walking on sunshine: bloemeneiland Madeira
23	Test powerbanks: 16 accu's op broekzakformaat
28	Lezersfoto's: Heel Holland bakt
30	Goed advies: voor al je vragen aan de ANWB
32	Milieuzones: mag jouw auto de stad nog in?
35	Museumstuk: nationaal bevrijdingsmuseum
36	Schuurvondst: een Facel Vega uit 1960
39	Gijsbert: avonturen van een wegenwacht
40	Eigenzinnig: in Den Bosch is alles nét anders

46	Occasiontest: Full-hybrid Toyota Prius
48	Goed gedaan: gereedschap voor afrika
50	Het begon in St. Moritz: de bakermat van de wintersport
55	Hoe werkt? Een hybride auto
56	Snapguide: compacte reisgids Achensee
59	Ledenvoordeel: 12 pagina's exclusieve ledenkorting
62	Agenda: Dit gaan we doen in de voorjaarsvakantie
72	Slipgevaar: zo blijf je op de weg
74	Doe mee! De ANWB in actie samen met jou
76	Service: vragen, wijzigen, opzeggen & colofon
77	Puzzel: 1 ^{ste} prijs: Kindle e-reader
78	Franse Pyreneeën: goed bewaard geheim
84	Reisles: Reistips van wereldreiziger Iris Hannema
88	Toetje: voor kinderen van 8 tot 88 jaar

Plus Magazine 1991

Pagina	Artikel
05	Van de redactie
07	Actueel
12	Een portret van het koninklijk paar
18	Op ontdekkingsstocht door de Jura
26	Doeltreffende ontspanningsoefeningen
28	Een nieuwe heup
31	Fiscale gevolgen van het wonen in een groep
32	Kunsttielecentra
34	Asbest: verwijderen of laten zitten?
35	Als uw man komt te overlijden...
37	U vraagt, wij antwoorden
38	Dossier. Lange-afstandwandelingen
44	Ervaren managers geven hun kennis door
46	Gevraagd en aangeboden
48	De leuzen veranderen maar de merken bleven
52	De bijzondere band van Johan Wijne en zijn kleinzoon
54	Een bijzondere hobby: bijen houden
56	Een nieuw Verkade-album
60	Puzzel
64	Voorlichting over de videocamera
67	Voorjaarsmode
72	Zoete en hartige paasbroden
76	De kastelen van Ludwig II van Beieren
80	Brieven in boekvorm
82	Violet Falkenburg over 'Ratel' en 'Het Capitool'
83	Tentoonstelling
85	Film
86	Video
88	Brieven

90	Mijmering
90	Volgende maand

Plus Magazine 2017

Pagina	Artikel
03	Welkom van de hoofdredacteur
04	Inhoudsopgave
07	Mode en Beauty shopping
09	Mijn passie
10	Plusmix
12	Zanger Barry Hay: over vroeger, nu en straks
19	Wie weet raad: 'Emigratieplannen opgeven voor ouders?'
20	Willem-Alexander 50 jaar: wie is hij écht
26	Column: Heleen Hummelen
30	Broers/zussen, maar zó verschillend: 'En toch kunnen we niet zonder elkaar'
35	Een leven lang leren: Vijf vragen over fotografie
36	Gratis Android tablet bij abonnement
38	Verfrissende ideeën over dementie: Behandel mij normaal, is de boodschap
44	Mijn Plus: korting voor abonnees
46	Het Portret: Paus Franciscus
51	Mijn verhaal: 'Wie was die man die ik jarenlang mijn beste vriend heb genoemd?'
53	Column: Koos Postema
55	Dossier & Plus-onderzoek: betere huisartsenzorg
62	EMDR-therapie: 'Mijn vader is een bloem die weer bloeit'
66	Column: Bram Bakker
68	Op de bres: cardioloog Arthur Wilde
72	Quiz: weet wat je eet
79	Lijf & Leden shopping
80	Dokterspost
82	Gezondheidsnieuws
84	PlusEvents: PlusWandel4Daagse Alkmaar
88	Geld&Recht: kort
90	Nieuwe relatie: wat verandert financieel?
96	Geldkwesties
98	Supermarkttrucs
102	Huis (ver)kopen zónder makelaar
106	Feestelijke budgettips
109	Veel voor weinig: ducttape
110	Mens in het recht
112	Wandelen met Hella
118	De koning te rijk in Beieren: Grandeur in Zuid-Duitsland
124	Lentewandelen langs voorjaarsbloemen
130	Het geheim van Groningen: Volgens zanger en acteur Tony Neef
135	Reiswijzer
138	Pluscruises: 3 schitterende riviercruises
140	Met Plus op reis: Rondreis door Kenia of Arizona

142	Doe mee! Pluslezers gezocht
143	Agenda: Met o.a. museumtips
148	Interview: Sonja Barend
152	Expo: Arnhemse vaasjes
154	Beauty: Grote schoonmaak, stralende huid
158	Culinair: Verrassend koken uit blik
162	Koken shopping
165	Column: Harold Hamersma
167	Bel&Win: Tuinpakketten t.w.v. €2500
168	Tuineren: Zaa kleur in de tuin
175	Tuin shopping
176	Auto test: Mazda CX-3
178	Digitaal: Welke computer past bij mij?
183	Nieuws & gadgets
184	Digivragen
187	Fietsletterspel: Win e-bike t.w.v. €2199
188	Prijspuzzel: Win een tuinset t.w.v. €2549
192	De Plusquiz
196	PlusZoekertjes
204	Colofon
207	Volgende maand

Bijlage 2 – Resultaten

Apart Exceldocument via e-mail.